

О. В. Веретенникова
кандидат економічних наук,
доцент кафедри економічної теорії та фінансів,
Донбаська національна академія будівництва і
архітектури, Макіївка, Україна
veretennikova_ok@mail.ru

УДК 316.3+330.341.4

Н. О. Стиран
кандидат економічних наук,
доцент кафедри економічної теорії та фінансів,
Донбаська національна академія будівництва і
архітектури, Макіївка, Україна
styran_natali@rambler.ru

СТРУКТУРНІ ЗРУШЕННЯ В СИСТЕМІ РЕГІОНАЛЬНОГО СОЦІУМУ В КОНТЕКСТІ ЗОВНІШНІХ ВПЛИВІВ

Анотація. Статтю присвячено обґрунтуванню наявності причинно-наслідкових зв'язків між структурними зрушеннями у системі регіонального соціуму, результатами його життєдіяльності та зовнішніми впливами, які мають матеріалізований вигляд. Доведено існування кореляційної залежності між коефіцієнтами рівномірності розподілу елементів у системі й показниками, що характеризують динаміку інвестиційних вкладень і валової доданої вартості, як вимірниками матеріального втілення факторів впливу на функціонування системи та його результату. Запропоновано враховувати структурні зміни в системі регіонального соціуму при розробці загальнодержавних і регіональних програм та стратегій, що підвищить ефективність їх реалізації.

Ключові слова: структурні зрушення, зовнішнє середовище, регіональний соціум.

О. В. Веретенникова

кандидат економічних наук, доцент кафедри економічної теорії та фінансів,
Донбасская национальная академия строительства и архитектуры, Макеевка, Украина

Н. А. Стыран

кандидат экономических наук, доцент кафедры экономической теории и финансов,
Донбасская национальная академия строительства и архитектуры, Макеевка, Украина

СТРУКТУРНЫЕ ИЗМЕНЕНИЯ В СИСТЕМЕ РЕГИОНАЛЬНОГО СОЦИУМА В КОНТЕКСТЕ ВНЕШНИХ ВЛИЯНИЙ

Аннотация. Статья посвящена обоснованию существования причинно-следственных связей между структурными изменениями в системе регионального социума, результатами его жизнедеятельности и внешним воздействием, который имеет материализованную форму. Доказано существование корреляционной зависимости между коэффициентами равномерности распределения элементов в системе и показателями, которые характеризуют динамику инвестиционных вложений и валовой добавленной стоимости, как индикаторами материального воплощения факторов влияния на функционирование системы и его результата. Предложено учитывать структурные изменения в системе регионального социума при разработке общегосударственных и региональных программ и стратегий, что повысит эффективность их реализации.

Ключевые слова: структурные изменения, внешняя среда, региональный социум.

Oksana Veretennykova

PhD (Economics), Associate Professor, Donbass National Academy of Engineering and Architecture, Makiivka, Ukraine
2 Derzhavin Str., Makiivka, Donetsk Region, 86123, Ukraine

Natalia Styran

PhD (Economics), Associate Professor, Donbass National Academy of Engineering and Architecture, Makiivka, Ukraine
2 Derzhavin Str., Makiivka, Donetsk Region, 86123, Ukraine

STRUCTURAL CHANGES WITHIN THE REGIONAL SOCIUM SYSTEM IN THE CONTEXT OF EXTERNAL INFLUENCES

Abstract. Aggravation of social and economic situation in regional systems in Ukraine and in many countries of the world claims more attention to studies of cause-consequence relations of such systems' elements with their environment. The precondition and simultaneous effect of such relations realization is dynamic and structural improvements in the system which in a certain way are reflected to the efficiency of its functioning. The article is devoted to substantiation of the actual cause-consequence relations between structural changes in the system of regional socium, results of its vital functioning and external influences which have become more visible.

Substantiation builds on specification of correlative dependence between the coefficients of elements allocation uniformity within the system, intensity of structural changes in it, and values that characterize investment dynamics and gross value cost as measuring values of materialization of factors that influence system's functioning and the results. Proved is the fact that the existence of the relation is the base precondition of taking into account structural changes within regional socium system to develop state and regional programmes and strategies that will determine the development vector of social and economic systems.

Keywords: structural improvements; external environment; regional socium.

JEL Classification: J11, J21, R23

Постановка проблеми. Сучасний регіональний соціум – цілісна, відкрита, динамічна система, що характеризується просторово-часовою локалізацією структури, адаптивністю, регенеративністю та іншими якостями, які визначають наявність певного потенціалу до саморозвитку, який реалізується під впливом внутрішніх системних умов і факторів зовнішнього середовища. Ускладнення

соціально-економічного становища в регіональних системах не тільки України, а й багатьох країн світу вимагає поглибленого вивчення причинно-наслідкових зв'язків між елементами таких систем та їх оточенням. Наслідком реалізації подібних зв'язків є динамічні й структурні зміни в системі, які певним чином відбиваються на ефективності її функціонування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз динаміки і структурних трансформацій у соціально-економічних системах представлено в наукових працях українських учених, зокрема О. Благодарного, Е. Бойченко, В. Василенко; а також зарубіжних – Х. Клейзена (Kleizen, 2008), М. Леві (Levy, 1966), Х. Ченері (Chenery, 1955), у тому числі російських – А. Гранберга, Л. С. Казинця, В. Леонтьєва, Н. М. Міхеєвої, Н. П. Перстенєвої, Г. Г. Фетісова, Г. І. Чуділіна, Ю. І. Шмідт – науковців. Ними досліджено окремі елементи системного сприйняття структурних трансформацій у системах [1; 2] і механізми структурних зрушень [3; 4; 5], сформовано моделі економічного розвитку, в основі яких лежать закони структурних змін [6–9]. При цьому в переважній більшості наукових робіт, де висвітлюються особливості прояву системних структурних зрушень, автори намагаються вирішити економічні проблеми суспільства, залишаючи поза увагою взаємозв'язок структурних зрушень у соціально-економічних системах із результатами їх життєдіяльності, факторами зовнішнього впливу. Трансформаційні зміни у соціумі як системній сукупності індивідів, поєднаних спільністю соціальних інтересів, узагалі не розглядаються науковцями. Водночас, структурні зміни у соціумі є визначальним аспектом соціально-економічних перетворень в економічній і соціальній сферах розвитку держави та її окремих територій і потребують дослідження як з точки зору теорії, так і з точки зору емпіричної перевірки її законів.

Таким чином, **метою статті** є встановлення наявності причинно-наслідкових зв'язків між структурними зрушеннями в системі регіонального соціуму, результатами його життєдіяльності й зовнішніми впливами, які мають матеріалізований вигляд; вироблення пропозицій щодо необхідності врахування структурних змін у такій системі при розробці загальнодержавних і регіональних програм та стратегій.

Основні результати дослідження. Сприйняття соціуму як групи або декількох груп індивідів, пов'язаних у просторово локалізовану структуру системою відносин і взаємодій між собою та навколишнім середовищем, дозволяє трактувати структурні зрушення в системі регіонального соціуму як зміну пропорцій. Останні трансформуються в результаті дії соціально-економічних механізмів відтворення відповідно з умовами, що визначаються насамперед рівнем розподілу праці й наявними в суспільстві ресурсами, у тому числі інвестиційними.

Перевірка гіпотези про наявність причинно-наслідкових зв'язків між структурними зрушеннями в системі регіонального соціуму і зовнішнім середовищем може бути реалізована в декілька етапів. На першому потрібно провести діагностику структурних зрушень у системі за допомогою спеціального інформаційно-методичного інструментарію. На другому – встановити тісноту зв'язку між структурними зрушеннями в системі, обсягом інвестиційних вкладень як матеріального втілення зовнішніх впливів та результатом її функціонування, наприклад у вигляді валової доданої вартості.

При цьому слід взяти до уваги, що за своїм характером системні структурні зрушення не є ідентичними. Серед них можуть бути виділені: 1) структурні зрушення, що сталися через неконтрольовані стихійні процеси й не піддаються впливу ззовні; 2) структурні зрушення, які мають подвійну природу і є наслідком, з одного боку, стихійних процесів, а з другого – цілеспрямованого впливу як у межах системи, так і ззовні; 3) структурні зрушення, що спричинені факторами внутрішнього та зовнішнього середовища.

Для виявлення причинно-наслідкових зв'язків між структурними зрушеннями кожної із цих груп і зовнішнім середовищем можна обрати такі об'єкти дослідження: структурні зрушення у складі постійного населення регіонального соціуму за статтю (1 група), територіальною концентрацією наявного населення (2 група), у складі зайнятого населення за видами економічної діяльності (3 група).

Для діагностики структурних зрушень у науковій літературі пропонується низка коефіцієнтів, що дозволяють

оцінити кількісні та якісні зміни взаємозв'язків між з'являючись елементами системи [2; 5; 11]. Серед них: приватні – маса, швидкість, інтенсивність, якість структурного зрушення тощо; узагальнюючі – лінійний і квадратичний коефіцієнти абсолютних та відносних структурних зрушень Л. С. Казинця; лінійний і квадратичний коефіцієнти Л. С. Казинця, модифіковані Н. П. Перстенєвою; індекс В. Рябцева; коефіцієнт нерівномірності розподілу С. В. Куришевої тощо. Утім, застосування зазначених вимірювачів для визначення особливостей структурних зрушень не є запорукою високої якості досліджень. У кожному конкретному випадку для аналізу мають обиратися коефіцієнти, інтерпретація значень яких необхідна для отримання конкретних результатів, у нашому випадку – для встановлення наявності причинно-наслідкових зв'язків між структурними зрушеннями в системі регіонального соціуму й зовнішніми впливами. Оскільки основними характеристиками структурних зрушень для системи у цілому є їх рівномірність і максимально можлива величина розходжень між компонентами структури, доцільним для використання вважається розрахунок коефіцієнту нерівномірності розподілу С. В. Куришевої та індекс В. Рябцева. За допомогою першого з них нерівномірність розподілу елементів у системі можна розрахувати за формулою (1):

$$S = \frac{nl}{(n-l)} \sum_{i=1}^m (d_i - p)^2, \quad (1)$$

де $p = 1/n$; d_i – питома вага окремих елементів сукупності в періоді i ; n – кількість елементів сукупності; l – кількість елементів сукупності, у яких зосереджено 60 і більше відсотків одиниць сукупності; m – кількість періодів.

Чим ближче значення коефіцієнта нерівномірності до 1, тим більш нерівномірним є розподіл елементів за групами.

Індекс В. Рябцева вважається прийнятним з точки зору економічної інтерпретації коефіцієнтів, оскільки його значення не залежить від числа градацій структури системи. Обчислити значення коефіцієнту можна за формулою (2):

$$I_p = \sqrt{\frac{\sum (d_2 - d_1)^2}{\sum (d_2 + d_1)^2}} \quad (2)$$

де d_1 – частка в базисному періоді; d_2 – частка в поточному періоді.

Позитивним в інтерпретації отриманих значень коефіцієнту моментом є можливість використання запропонованої автором шкали [11]: 0,000–0,030 (тотожність структур); 0,031–0,070 (надто низький рівень відмінностей); 0,071–0,150 (низький рівень відмінностей); 0,151–0,300 (суттєвий рівень відмінностей); 0,301–0,500 (значний рівень відмінностей); 0,501–0,700 (надто значний рівень відмінностей); 0,701–0,900 (протилежний тип структур); 0,901 і вище (повна протилежність структур).

Структура соціуму за статевим складом є найбільш яскравим прикладом структури, що не може бути змінена під впливом внутрішніх або зовнішніх факторів. Аналіз статистичних даних щодо структурних змін у статевому розподілі постійного населення Донецької області свідчить про відсутність значних змін протягом 1999–2012 рр. У цілому за період відбулося зменшення питомої ваги чоловіків на 0,6% за скорочення їх загальної чисельності на 288,3 тис. осіб. Відповідним чином зросла частка жінок, кількість яких зменшилася на 282,7 тис. грн. у зв'язку із загальним скороченням чисельності постійного населення (табл. 1).

Загалом статева структура населення складається під впливом трьох основних факторів: статеве співвідношення серед новонароджених (біологічна константа); статеві відмінності у смертності; статеві відмінності в інтенсивності міграції населення, що є результатом стихійних неконтрольованих процесів. Як свідчить практика, протягом 1999–2012 рр. вони суттєво не вплинули на рівномірність розподілу населення за відповідною ознакою та не призвели до зміни типу структури (табл. 1).

Таблиця 1

**Динаміка і структура постійного населення Донецької області
протягом 1999-2012 рр.**

Рік	Постійне населення у тому числі					Коефіцієнт нерівномірності розподілу С.В.Куришевої	Індекс В.Рябцева
	Загалом, тис. осіб	чоловіки		жінки			
		тис. осіб	пит. вага, %	тис. осіб	пит. вага, %		
1999	4933,6	2268,2	46,0	2665,4	54,0	0,00648	0,00063
2000	4877,1	2238,0	45,9	2639,1	54,1	0,00676	0,00086
2001 ¹	4825,6	2210,4	45,8	2615,2	54,2	0,00704	0,00082
2002	4761,5	2177,5	45,7	2584,0	54,3	0,00729	0,00074
2003	4708,0	2150,6	45,7	2557,4	54,3	0,00747	0,00052
2004	4659,0	2124,9	45,6	2534,1	54,4	0,00771	0,00071
2005	4610,0	2099,2	45,5	2510,8	54,5	0,00797	0,00072
2006	4567,7	2077,7	45,5	2490,0	54,5	0,00815	0,00049
2007	4526,0	2056,0	45,4	2470,0	54,6	0,00837	0,00060
2008	4487,6	2036,2	45,4	2451,4	54,6	0,00856	0,00052
2009	4453,9	2020,3	45,4	2433,6	54,6	0,00861	0,00014
2010	4420,1	2004,8	45,4	2415,3	54,6	0,00863	0,00004
2011	4390,3	1991,4	45,4	2398,9	54,6	0,00862	0,00003
2012	4362,6	1979,9	45,4	2382,7	54,6	0,00852	0,00024
Абсолютне відхилення протягом 1999–2012 рр.	-571,0	-288,3	-0,6	-282,7	0,6	0,00204	-0,00039
Відносне відхилення протягом 1999–2012 рр.	-11,6	-12,7	-1,3	-10,6	1,1	31,5	-61,9

¹ За даними Всеукраїнського перепису населення на 5 грудня 2001 року.

Джерело: [12-17]

Структура регіонального соціуму в розрізі територіальної концентрації наявного населення являє собою структуру другого типу, тобто таку, що частково може бути змінена під впливом зовнішніх або внутрішніх факторів, у конкретному випадку – факторів впливу на раціональне розміщення та оптимальний розвиток продуктивних сил, що, вірогідно, позначиться на результативності функціонування соціуму як системи. Якщо на початку століття в Україні переважало сільське населення, то, за даними на кінець 2012 року, нині більша частина населення мешкає в міській місцевості, зокрема в Донецькій області це 90,6% (табл. 2). Однак при цьому вже протягом тривалого часу спостерігається тенденція до зменшення міського населення. Упродовж 1999–2012 рр. його кількість скоротилася на 11,2%. За цей самий період зменшилася й чисельність сільського населення – на 15,6%, що свідчить про природне скорочення загальної кількості населення як унаслідок дисбалансу народжуваності та смертності, так і прояву міграційних процесів.

Водночас, відбувається збільшення частки міського населення: іде процес зростання міст, підвищення їх ролі у житті суспільства, поширення міського способу життя, наявності більш значних можливостей щодо працевлаштування у великих міських поселеннях тощо. Окреслена динаміка посилила нерівномірність розподілу населення як членів соціуму за територіальною ознакою, проте не призвела до суттєвих змін в його структурі за роками. Розподіл зайнятого населення за видами економічної діяльності можна розглядати як структурний зріз системи третього типу. Структурні зрушення у цій сфері є одночасно причиною і наслідком змін у зовнішньому середовищі.

Функціонування індивідів у системі, життєдіяльність якої опосередкована реалізацією соціально-економічних зв'язків і відносин, завжди сполучено із дією механізму залучення робочої сили в систему суспільного виробництва. Незважаючи на динамізм реалізації цього механізму в 1999–2012 рр., значних змін у структурі зайнятого населення не відбулося (табл. 3).

Лише у 2000 році структурні зрушення були настільки відчутними, що структура системи порівняно з попереднім роком була ідентифікована як така, що «має низький рівень відмінностей». Згідно із величиною коефіцієнту нерівномірності розподілу, рівномірність такого розподілу до кінця 2012 року навіть зросла. Подібний стан є достатньо спірним, оскільки може свідчити про невідповідність сформованої структури зайнятості вимогам ринку праці та викликам зовнішнього середовища.

Підтвердження або спростування цієї теорії потребує встановлення наявності кореляційного зв'язку між коефіцієнтами, що характеризують структурні зрушення, і вимірниками результатів функціонування регіонального соціуму, а також сумою інвестиційних вкладень як матеріального відображення прояву зовнішніх впливів (табл. 4).

Таким чином, можна констатувати наявність тісної залежності між зовнішніми впливами і рівномірністю розподілу елементів у структурі регіонального соціуму. Щодо інтенсивності структурних зрушень, то зв'язок між індексом інвестицій в основний капітал та індексом В. Рябцева як вимірником структурних зрушень відсутній, а між індексом валової доданої вартості й відповідним коефіцієнтом – середній і дещо вище середнього.

Висновки. Сучасний регіональний соціум являє собою складну динамічну систему, функціонування якої опосередковано наявністю причинно-наслідко-

Таблиця 2

**Динаміка і структура населення Донецької області в розрізі його
територіальної концентрації протягом 1999-2012 рр.**

Рік	Наявне населення у тому числі					Коефіцієнт нерівномірності розподілу С.В.Куришевої	Індекс В.Рябцева
	Загалом, тис. осіб	міське		сільське			
		тис. осіб	пит. вага, %	тис. осіб	пит. вага, %		
1999	4953,4	4466,2	90,2	487,2	9,8	0,64527	0,00029
2000	4893,6	4411,2	90,1	482,4	9,9	0,64456	0,00017
2001 ¹	4841,1	4363,6	90,1	477,5	9,9	0,64438	0,00004
2002	4774,4	4304,8	90,2	469,6	9,8	0,64527	0,00022
2003	4720,9	4258,5	90,2	462,4	9,8	0,64659	0,00032
2004	4671,9	4217,1	90,3	454,8	9,7	0,64851	0,00047
2005	4622,9	4176,1	90,3	446,8	9,7	0,65077	0,00054
2006	4580,6	4140,6	90,4	440,0	9,6	0,65268	0,00046
2007	4538,9	4104,4	90,4	434,5	9,6	0,65374	0,00026
2008	4500,5	4072,1	90,5	428,4	9,5	0,65549	0,00042
2009	4466,7	4042,8	90,5	423,9	9,5	0,65642	0,00022
2010	4433,0	4013,1	89,9	419,9	10,1	0,657	0,00014
2011	4403,2	3987,4	90,6	415,8	9,4	0,65794	0,00023
2012	4375,4	3964,2	90,6	411,2	9,4	0,65941	0,00035
Абсолютне відхилення протягом 1999–2012 рр.	-578,0	-502,0	0,4	-76,0	-0,4	0,01414	0,00006
Відносне відхилення протягом 1999–2012 рр.	-11,7	-11,2	0,4	-15,6	-4,1	2,2	20,7

¹ За даними Всеукраїнського перепису населення на 5 грудня 2001 року.

Джерело: [12-17]

Таблиця 3

Динаміка і структура зайнятого населення Донецької області за видами економічної діяльності, 1999-2012 рр.

Рік	Загалом	Зайняте населення																											
		Сільське господарство, мисливство, лісове та рибне господарство		Промисловість		Будівництво		Торгівля; ремонт, автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку		Діяльність готелів та ресторанів		Транспорт та зв'язок		Фінансова діяльність		Операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям		Державне управління		Освіта		Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги		Інші види економічної діяльності		Коефіцієнт нерівномірності розподілу С.В.Куришевої		Індекс В.Рябцева	
		тис. осіб	пит. вага, %	тис. осіб	пит. вага, %	тис. осіб	пит. вага, %	тис. осіб	пит. вага, %	тис. осіб	пит. вага, %	тис. осіб	пит. вага, %	тис. осіб	пит. вага, %	тис. осіб	пит. вага, %	тис. осіб	пит. вага, %	тис. осіб	пит. вага, %	тис. осіб	пит. вага, %	тис. осіб	пит. вага, %	тис. осіб	пит. вага, %		
1999	2197	173,7	0,08	703,4	0,32	104,9	0,05	159,4	0,07	144,2	0,07	14,1	0,01	0,0	0,00	59,2	0,03	191,2	0,09	146,9	0,07	47,9	0,02	0,33158	0,03820				
2000	2153	227,9	0,11	766,7	0,36	112,3	0,05	365,0	0,17	168,0	0,08	14,8	0,01	79,9	0,04	95,0	0,04	131,3	0,06	127,2	0,06	65,1	0,03	0,39649	0,14971				
2001 ¹	2078	203,2	0,10	740,2	0,36	112,5	0,05	385,0	0,19	159,4	0,08	16,9	0,01	76,6	0,04	76,3	0,04	131,8	0,06	123,1	0,06	50,4	0,02	0,41156	0,02350				
2002	2033	215,3	0,11	714,0	0,35	127,6	0,06	355,9	0,18	141,2	0,07	15,6	0,01	80,1	0,04	73,7	0,04	134,7	0,07	121,3	0,06	52,4	0,03	0,39056	0,02126				
2003	2050	196,7	0,10	692,9	0,34	143,8	0,07	397,2	0,19	140,5	0,07	16,9	0,01	84,6	0,04	70,9	0,03	133,2	0,06	121,1	0,06	51,8	0,03	0,37574	0,03056				
2004	2086	187,7	0,09	669,3	0,32	116,2	0,06	443,3	0,21	177,9	0,09	19,5	0,01	79,4	0,04	72,6	0,03	131,5	0,06	120,7	0,06	67,9	0,03	0,35805	0,04157				
2005	2125	192,9	0,09	667,7	0,31	122,5	0,06	467,0	0,22	179,9	0,08	20,9	0,01	79,5	0,04	70,5	0,03	129,9	0,06	120,5	0,06	73,6	0,03	0,35315	0,01269				
2006	2132	191,6	0,09	662,3	0,31	123,0	0,06	471,0	0,22	176,5	0,08	23,5	0,01	87,4	0,04	72,0	0,03	130,3	0,06	120,1	0,06	74,6	0,03	0,34519	0,00692				
2007	2135	175,5	0,08	651,0	0,30	131,4	0,06	473,8	0,22	175,3	0,08	27,7	0,01	99,9	0,05	71,7	0,03	130,3	0,06	121,9	0,06	76,5	0,04	0,33147	0,01454				
2008	2139	174,5	0,08	631,2	0,30	134,5	0,06	490,2	0,23	177,6	0,08	29,8	0,01	101,7	0,05	71,7	0,03	128,9	0,06	121,3	0,06	77,4	0,04	0,32158	0,01506				
2009	1981	172,3	0,09	566,3	0,29	109,5	0,06	463,3	0,23	147,9	0,07	25,9	0,01	100,1	0,05	75,0	0,04	126,9	0,06	119,0	0,06	75,1	0,04	0,30920	0,02194				
2010	1984	172,4	0,09	548,0	0,28	105,6	0,06	476,5	0,24	150,6	0,08	26,7	0,01	99,3	0,05	83,3	0,04	126,5	0,06	120,4	0,06	74,4	0,04	0,30056	0,01539				
2011	1995	210,1	0,11	518,8	0,26	103,1	0,05	493,2	0,25	150,0	0,08	24,5	0,01	105,4	0,05	72,5	0,04	124,3	0,06	114,9	0,06	78,6	0,04	0,28957	0,03308				
2012	1985	210,0	0,11	516,5	0,26	102,5	0,05	488,4	0,25	145,0	0,07	23,7	0,01	100,7	0,05	79,6	0,04	126,0	0,06	112,6	0,06	80,4	0,04	0,28741	0,00662				
Відносне відхилення відхилення програм 2012 рр.		-212,0	36,3	0,0	-186,9	0,0	-2,4	0,1	329,0	0,1	0,8	0,0	9,6	0,0	100,7	0,0	20,4	0,0	-65,2	0,0	-34,3	0,0	32,5	0,0	-0,0442	-0,0316			
Відносне відхилення програм 2012 рр.		-9,6	20,9	0,0	-26,6	0,0	-2,3	0,0	206,4	100,0	0,6	0,0	68,1	0,0	0,0	0,0	34,5	0,0	-34,1	0,0	-23,3	0,0	67,8	0,0	-13,3	-82,7			

¹ За даними Всеукраїнського перепису населення на 5 грудня 2001 року. Джерело: [12-17]

вих зв'язків із зовнішнім середовищем. Прояв таких зв'язків виявляється у зміні структурних пропорцій у системі. Останні, своєю чергою, позначаються на результатах функціонування системи. Цей факт має бути враховано при розробці загальнодержавних і регіональних програм, стратегій, що визначають вектор розвитку суспільства. Особливу увагу слід приділити формуванню певних структурних пропорцій, оскільки саме рівномірність структури, а не динаміка зміни її кількісних параметрів, є чинником забезпечення високих результатів її функціонування.

Література

- Шмидт Ю. И. Показатели оценки структурных сдвигов в аграрном секторе экономики / Ю. И. Шмидт // Альманах современной науки и образования. – 2013. – № 6(73). – С. 190–193.
- Перстенева Н. П. Критерии классификации показателей структурных различий и сдвигов / Н. П. Перстенева // Фундаментальные исследования. – 2012. – № 3 (часть 2). – С. 478–482.
- Спаская О. В. Развитие методов макроэкономического анализа структурных изменений в экономике России : автореф. дис. ... канд. экон. наук : спец. 08.00.05 «Экономика и управление народным хозяйством: макроэкономика» / О. В. Спаская. – М., 2006. – 23 с.
- Михеева Н. Н. Структурные факторы региональной динамики: измерение и оценка / Н. Н. Михеева // Пространственная экономика. – 2013. – № 1. – С. 11–32.
- Диагностика развития регионов: виды, подходы, приемы : монография / [Василенко В. Н., Благодарный А. И., Бойченко Э. Б. и др.]; под. науч. ред. В. Н. Василенко. – Донецк : Юго-Восток, 2012. – 558 с.
- Жуплей И. В. Моделирование структурных сдвигов продовольственного комплекса в контексте построения системы планирования на мезоуровне / И. В. Жуплей // Вестник ИНЖЭКОНА. – 2012. – № 1(52). – С. 182–187.
- Chenery H. The Role of Industrialization in Development Programs / H. Chenery // American Economic Review. – 1955. – No 45. – P. 40–57.
- Levy M. J. Modernization and the structure of societies: a setting for international affairs // M. J. Levy. – New Jersey : Princeton University Press, 1966. – Vol. 1–2. – 855 p.
- Kleizen H. H. A novel structure model of societies / H. H. Kleizen // International Journal of Ecodynamics. – 2008. – № 3(1). – P. 75–87.
- Казинец Л. С. Темпы роста и структурные сдвиги в экономике (Показатели планирования и анализа) / Л. С. Казинец. – М.: Экономика, 1981. – 184 с.
- Регіональна статистика : учебник ; под ред. В. М. Рябцева, Г. И. Чудилина. – М.: МИД, 2001. – 380 с.
- Статистичний щорічник Донецької області за 2001 рік / Державний комітет статистики України. Головне управління статистики в Донецькій обл. ; за ред. О. А. Зеленого. – Донецьк, 2002. – 356 с.
- Статистичний щорічник Донецької області за 2002 рік / Державний комітет статистики України. Головне управління статистики в Донецькій обл. ; за ред. О. А. Зеленого. – Донецьк, 2003. – 372 с.

Таблиця 4

Результати оцінки тісноти зв'язку між коефіцієнтами структурних зрушень, вимірниками впливу і результативності функціонування системи

Вимірники впливу та результативності функціонування системи	Індекс кореляції між показниками за чисельністю					
	наявного населення за розподілом				зайнятого населення за видами економічної діяльності	
	чоловіки/жінки		міське/сільське			
	Коефіцієнт нерівномірності розподілу С.В.Куришевої	Індекс В.Рябцева	Коефіцієнт нерівномірності розподілу С.В.Куришевої	Індекс В.Рябцева	Коефіцієнт нерівномірності розподілу С.В.Куришевої	Індекс В.Рябцева
Зовнішній вплив	Інвестиції в основний капітал, у фактичних цінах, млн. грн.	0,86808		0,92987		-0,81732
	Індекс інвестицій в основний капітал		0,26572		0,23333	0,11325
Результат функціонування	Валова додана вартість, млн. грн.	0,90719		0,97278		-0,87597
	Індекс валової доданої вартості		0,53472		0,06795	0,60189

Джерело: Складено авторами на основі даних [12-17]

14. Статистичний щорічник Донецької області за 2004 рік / Державний комітет статистики України. Головне управління статистики в Донецькій обл. ; за ред. О. А. Зеленого. – Донецьк, 2005. – 389 с.
15. Статистичний щорічник Донецької області за 2005 рік / Державний комітет статистики України. Головне управління статистики в Донецькій обл. ; за ред. О. А. Зеленого. – Донецьк, 2006. – 403 с.
16. Статистичний щорічник Донецької області за 2007 рік / Державний комітет статистики України. Головне управління статистики в Донецькій обл. ; за ред. О. А. Зеленого. – Донецьк, 2008. – 403 с.
17. Статистичний щорічник Донецької області за 2012 рік / Державна служба статистики України. Головне управління статистики в Донецькій обл. ; за ред. О. А. Зеленого. – Донецьк, 2013. – 470 с.

Стаття надійшла до редакції 07.05.2014

References

1. Schmidt, J. I. (2013). Indicators for assessing structural changes in the agricultural sector. *Almanakh sovremennoi nauki i obrazovaniya (Almanac of Modern Science and Education)*, 6(73), 190-193 (in Russ.).
2. Persteneva, N. P. (2012). Classification criteria and indicators of structural differences and shifts. *Fundamentalnye issledovaniya (Fundamental Research)*, 3(Part 2), 478-482 (in Russ.).
3. Spasskaya, O. V. (2006). *Development of methods of macroeconomic analysis of structural changes in the economy of Russia* (PhD Theses). Moscow, Russia (in Russ.).
4. Mikheeva, N. N. (2013). Structural factors of regional dynamics: measurement and evaluation. *Prostranstvennaya ekonomika (Spatial Economics)*, 1, 11-32 (in Russ.).
5. Vasilenko, V. N., Blagodarnyi, A. I., Boitchenko, E. B. et al. (2012). In V. N. Vasilenko (Ed.). *Diagnostics of the regional development: forms, approaches, techniques*. Donetsk: Yugo-Vostok (in Russ.).

6. Zhupley, I. V. (2012). Modeling of structural shifts in the context of food complex system construction planning at the meso. *Vestnik INGEKONA (Herald ENGECON)*, 1(52), 182-187 (in Russ.).
7. Chenery, H. (1955). The Role of Industrialization in Development Programs. *American Economic Review*, 45, 40-57.
8. Levy, M. J. (1966). *Modernization and the structure of societies: a setting for international affairs*. New Jersey: Princeton University Press, Vol. 1-2.
9. Kleizen, H. H. (2008). A novel structure model of societies. *International Journal of Economics*, 3(1), 75-87.
10. Kazinets, L. S. (1981). *Rate of growth and structural changes in the economy (Planning and Performance Analysis)*. Moscow: Economics (in Russ.).
11. *Regional statistics* (2001). In V. M. Riabtsev, & G. I. Chudilin (Eds.). Moscow: MID (in Russ.).
12. *Statistical Annual of Donetsk Region for 2001* (2002). In O. A. Zelenyi (Ed). Donetsk: State Statistics Committee of Ukraine. Department of Statistics in the Donetsk Region (in Ukr.).
13. *Statistical Annual of Donetsk Region for 2002* (2003). In O. A. Zelenyi (Ed). Donetsk: State Statistics Committee of Ukraine. Department of Statistics in the Donetsk Region (in Ukr.).
14. *Statistical Annual of Donetsk Region for 2004* (2005). In O. A. Zelenyi (Ed). Donetsk: State Statistics Committee of Ukraine. Department of Statistics in the Donetsk Region (in Ukr.).
15. *Statistical Annual of Donetsk Region for 2005* (2006). In O. A. Zelenyi (Ed). Donetsk: State Statistics Committee of Ukraine. Department of Statistics in the Donetsk Region (in Ukr.).
16. *Statistical Annual of Donetsk Region for 2007* (2008). In O. A. Zelenyi (Ed). Donetsk: State Statistics Committee of Ukraine. Department of Statistics in the Donetsk Region (in Ukr.).
17. *Statistical Annual of Donetsk Region for 2012* (2013). In O. A. Zelenyi (Ed). Donetsk: State Statistics Service of Ukraine. Department of Statistics in the Donetsk Region (in Ukr.).

Received 07.05.2014

Mariola Grzebyk

PhD (Economics), University of Rzeszow, Poland
2 M. Cwiklinkiej Str., Rzeszow, 35-601, Poland
mgrzebyk@op.pl

UDC 336.1:352

Monika Musial-Malago

PhD (Economics),
Cracow University of Economics, Poland
27 Rakowicka Str., Cracow, 31-510, Poland
musialm@uek.krakow.pl

MANAGEMENT OF COMMUNITIES IN POLAND AND THEIR FINANCIAL INDEPENDENCE

Abstract. Every local government unit should possess particular financial independence that allows it to function efficiently. Finances are management element that plays important function in realizing current and developing future aims. Financial economy of self-government can be characterized by limited number of financial sources. That is why the purpose of the article is analysis of financial situation of three types of communities in Poland: urban, partially urban and rural, and rural ones in 2007-2012. The authors used several key indices and undertook a study of mentioned communities in Poland and conducted an assessment of their financial independence. Rationalization of community financial economy requires maximum public sources adjusting to realize the tasks with the highest possible quality (important is adjusting especially to socially accepted aims and tasks). Results show that financial situation of communities in Poland is worsening, however, is not critical to urge serious financial policy decisions. The best situation have urban communities – the ones to which a city is a factor of developing. Outcomes of survey present worth-while information to optimize usage of limited financial sources in communities and make rational decisions connected with efficient financial management. They constitute a tool to verify the needs of community, as well as enable to measure local activities.

Keywords: management; financial independence; municipal government.

JEL Classification: O18, P43, R51

Мариола Гжебик

PhD (econ.), кафедра економіки та управління, Жешувський університет, Польща

Моніка Мусял-Малаго

PhD (econ.), кафедра регіональної економіки, Краківський економічний університет, Польща

УПРАВЛІННЯ ГМІНАМИ В ПОЛЬЩІ ТА ЇХ ФІНАНСОВА САМОСТІЙНІСТЬ

Анотація. Кожна одиниця територіального самоврядування, аби ефективно функціонувати, повинна мати визначену фінансову самостійність. Фінанси становлять елемент управління, який виконує ключову функцію в реалізації цілей поточного і перспективного розвитку. Фінансову економіку самоврядування характеризує обмеженість фінансових ресурсів, тому мета статті – аналіз фінансового становища трьох типів гмін у Польщі, а саме: міських, приміських і сільських у 2007–2012 роках. Автори за допомогою обраних статистичних індикаторів здійснили аналіз фінансової економіки польських гмін та оцінили їх фінансову самостійність. Раціоналізація фінансової економіки гмін вимагає більш оптимального використання наявних публічних ресурсів для реалізації завдань, зокрема розподілу фінансових ресурсів на суспільно значущі цілі. Дослідження показало, що становище гмін у Польщі погіршилося, однак не стало настільки незадовільним, щоб приймати кардинальні фінансові рішення. У найкращому стані виявилися міські гміни, тобто ті, у яких місто виконує функцію вирішального чинника розвитку.

Авторами статті запропоновано шляхи оптимізації використання обмежених фінансових ресурсів та підвищення дієвості фінансового менеджменту у гмінах. Зроблено висновок про те, що місцеві фінанси виступають як інструментом верифікації потреб локальної громади, так і показником діяльності керівництва гміни.

Ключові слова: менеджмент, фінансова самостійність, гміни, територіальне самоврядування.